

LA GUERRA DEL FRANCÈS
I EL VOT DE POBLE
DE LA PARRÒQUIA DE
VALLCÀRQUERA

JAUME OLIVER

DE LA GUERRA GRAN A LA GUERRA DEL FRANCÈS

L'anomenada "Guerra Gran", engegada arran de la proclamació de la República francesa, enfrontà Espanya i França entre els anys 1793 i 1795. L'escenari del conflicte foren les terres catalanes dels dos estats, especialment durant l'any 1794, quan les tropes franceses travessaren la frontera i guanyaren posicions entre el Pirineu i el riu Fluvià. El conflicte es va acabar per la pau de Basilea el juliol de 1795.

Alguns habitants de l'Alt Congost participaren activament en la Guerra Gran mentre altres en foren més aviat víctimes. Així, si el 14 de gener de 1795 fou enterrat al fossar de l'hospital de malalts de Vic en Pere Cruells de la parròquia de Sant Pere de Vallcàrquera,¹ "lo qual morí tornant del sometent del camp de guerra del Principat de Cathalunya",² l'any 1814 el rector de Vallcàrquera recordava el cas del parroquià Sever Recordà, que "essent obrer en un dels anys de la revolució lo trobaren los francesos y portava diners de la obra y los hi robaren"; possiblement, en Recordà fou víctima d'alguna partida irregular de francesos que s'acostà fins al Congost.³

La Guerra Gran, en realitat, fou només un antecedent del conflicte més greu i conegut, anomenat a Espanya la Guerra de la Independència i, a Catalunya, la Guerra del Francès. Aquesta guerra, que s'allargà entre els anys 1808 i 1814, fou inicialment l'expressió de la reacció popular contra l'entronització de Josep I (l'inefable *Pepe Botella*), considerat un rei intrús. La lluita s'engegà a Madrid amb la revolta contra la presència de tropes franceses a la capital i per la marxa de la família reial (2 de maig de 1808), i s'estengué aviat per tota la Península.

A Catalunya, les tropes del general Duhesme que havien travessat el Pirineu el febrer s'estaven a Barcelona en el moment de l'esclat de la revolta. Aquesta s'inicià a Lleida i s'estengué aviat cap a Tortosa, Vic, Igualada i Manresa. El juny de 1808 dues columnes franceses van patir una derrota al Bruc, cosa que obligà Duhesme a refugiar-se a la capital de Catalunya, que fou assetjada pels patriotes insurrectes. Davant de la crítica situació, molts dels habitants de la ciutat la van abandonar, i cercaren refugi al rerepaís; entre els exiliats hi havia el baró de Maldà, ben conegut pel diari del seu exili a Vic i del pas a través del Congost, en el qual va fer una descripció ben galdosa del nucli del Figaró.⁴

Cal dir que, tot i el setge de la ciutat, les columnes franceses sortien sovint de Barcelona i atacaven les poblacions del rerepaís. El perill constant de les escomeses franceses, així com el que representaven les partides de guerrillers que abundaven a les zones muntanyenques i de més difícil accés, feia que la vida política i administrativa als pobles fos bastant caòtica.

ALGUNS FETS DE LA GUERRA DEL FRANCÈS A L'ALT CONGOST

Les primeres referències als efectes de la guerra a l'Alt Congost són del mes de juliol de 1808. El dia 4, les tropes del general Chabran van dirigir-se contra Granollers, que s'havia convertit en punt de reunió de les forces patriòtiques. Els francesos, després de trobar la vila deserta i saquejar-la, van dirigir-se a la Garriga, on van topar amb unitats comandades per Milans del Bosch que els barraren el pas del Congost i les van fer retirar de nou cap a Granollers. Allí van derrotar un escamot de patriotes i van tornar a arrabassar blat i bestiar.⁵

A principis d'agost, els terços patriotes de Vic i la Garrotxa van travesar el pas del Congost i es van batre amb les avançades franceses a l'eixida sud, a la rodalia de la Garriga, entre els dies 9 i 13. La iniciativa patriota, però, es va veure estroncada a finals de 1808, quan l'arribada personal de Napoleó i d'un exèrcit comandat per Saint-Cyr que va travessar la frontera de la Jonquera va restablir la situació i va donar una nova empenta als francesos, que van aconseguir aixecar el setge de Barcelona, establir el tercer i definitiu setge de Girona i rendir la plaça forta d'Hostalric el 1809. Aquest any fou un dels pitjors de la guerra per a la gent del Congost. El 6 d'abril, l'exèrcit de Saint-Cyr va atacar simultàniament la Garriga i Caldes de Montbui, i el dia 8 va ocupar Sant Feliu de Codines, després d'una lluita acarnissada. El dia 16, protegit per un moviment envoltant contra Sant Quirze Safaja el 12 i Castellterçol el 15, el gros de l'exèrcit francès travessà el Congost en direcció a la plana de Vic, que encara no havia estat afectada per la guerra i on els francesos comptaven acampar fins a la propera collita.⁶ Tot i que els van tirotejar des del Puiggraciós, els francesos van poder passar sense gaires dificultats amb uns 2.000 presoners espanyols; segons sembla, el destacament del sometent que defensava el pas es va retirar per no veure's encerclat i els francesos, com a represàlia pel tiroteig, van saquejar les cases del Figaró. El matí del 17 d'abril, el general Saint-Cyr entrava a Vic.

Els combats del mes d'abril de 1809 es van generalitzar arreu de Catalunya. Entre els enfrontaments més durs hi hagué el de Martorell, on sabem que el dia 22 va morir "de una bala dels francesos" en Joan Serra, treballador de Vallcàrquera de 30 anys "poch més o menos". El mateix dia tam-

bé "morí de cops de sabra de la caballeria francesa" n'Antoni Castellsaguer, de 35 anys "poch més o menos", del qual deixà escrit posteriorment el rector de Sant Pere que "no he pogut saber ahon fou enterrat son cadàver". També morí el 1809 Isidre Roger, natural de Tagamanent "y habitant de poch temps en lo sot de Vallcàrquera", de 35 anys, del qual informà el rector que "segons las notícias he pogut adquirir per los mateixos companys que estaban de someten en la casa anomenada la Conraria, posseció dels monjos de Montalegre fou gravement ferit en lo cap de una bala per las tropas francesas que eixiren de Barcelona y envestiren lo acampament del sobredit sometent, y moribundo fou portat a la parròquia de Martorellas, en la que fou enterrat son cadàver". Un altre parroquià de Vallcàrquera mort pels francesos, Salvador Puig, "se creu que morí prop de Hostalrich, bisbat de Girona, de una bala", l'any 1809 o 1810.

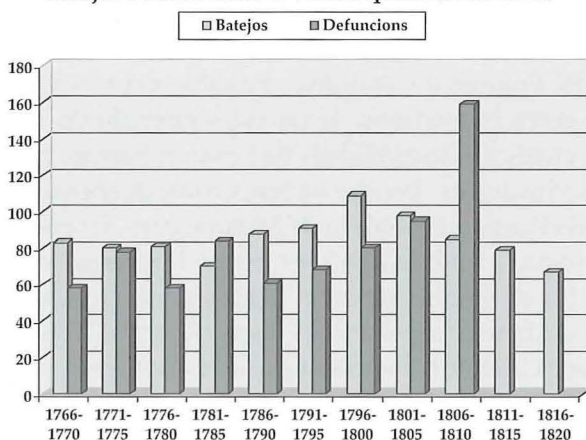
Els llibres d'òbits de la parròquia de Vallcàrquera també informen sobre una incursió francesa de la qual no hem trobat referències en la bibliografia sobre la Guerra del Francès a Catalunya. Possiblement es tractà d'una operació limitada de cerca i destrucció de partides guerrilleres i per això no en quedà constància en els registres oficials de l'exèrcit francès. Sí que en quedà, en canvi, en els arxius locals, perquè va tenir conseqüències tràgiques per a alguns habitants de l'antiga parròquia de Monteugues. En efecte, l'11 de juny de 1809 van ser morts "cruelment per las tropas francesas" el petit Francesc Sans, de 2 anys, fill de Jaume Sans de Tagamanent, juntament amb Isidre Vilardebó (75 anys) i la seva esposa Rosa Plans (77 anys). Tots foren enterrats al cementiri de Sant Cristòfol. És possible que els francesos pugessin des del Vallès fins a Monteugues amb la intenció de sorprendre els que defensaven el Congost i que, després d'una escaramussa o simplement fent mostra d'una violència gratuïta, prenguessin represàlies contra els que s'estaven a Can Plans, incloent-hi el petit Sans de Tagamanent que potser s'hi havia refugiat.⁷

Les escaramusses al Congost van continuar durant els anys 1810 i 1811. L'abril de 1810 hi ha notícia d'Anton Vilardebó, natural de Mataró i "casualment habitant en lo dia de sa mort" a Vallcàrquera; era primer tinent "ab graduació de capità" del Primer Batalló de la Primera Legió Catalana i va morir sobtadament a l'edat de 30 anys. També devia ser conseqüència d'una incursió francesa la mort de Miquel Vall Clascar, que el 8 de novembre de 1810 "morí repentinament de una escopetada dels francesos".⁸

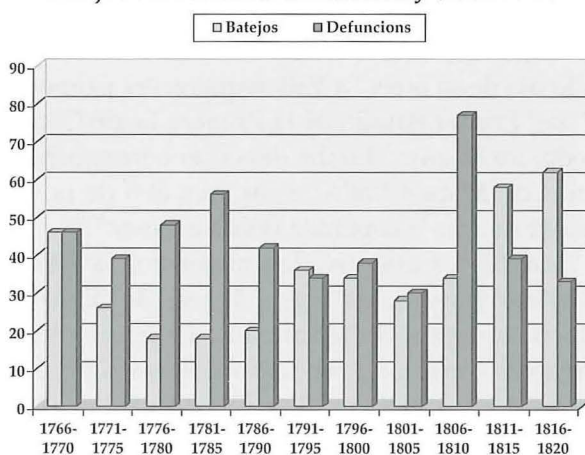
A partir de l'any 1811, Catalunya fou annexionada a França i dividida en departaments a l'estil francès: Ter, Segre, Boques de l'Ebre i Montserrat, en el qual quedà inscrit el terme de Montmany. L'ofensiva hispanobritànica, però, capgirà la situació i, mentre Josep I abandonava el país, els francesos es posaren a la defensiva. Entre el 9 i el 13 de juliol de 1811, una nova columna dirigida pel general Suchet va travessar el Congost, que trobà sense defensa,

en direcció a Vic. Entre els anys 1812 i 1813, els francesos es van fer forts a la línia del Llobregat i del Fluvià, tot mantenint l'ocupació de Barcelona i establint combats locals i virulents pel rerepaís. Aquest període fou tan terrible per al Congost com ho havia estat l'any 1809, ja que els efectes de les operacions militars es van ajuntar a les conseqüències de la mala collita de 1811. Com que el camp estava abandonat i el nombre de refugiats, com veurem, era molt gran, resultava inviable una organització racional de la producció i de la comercialització en l'àmbit local. Per aquesta raó les xifres de morts, disponibles per als anys 1810 i 1811, foren elevades, tal com es pot veure en els gràfics següents,⁹ relatius a la parròquia de Vallcàrquera i a la de Montmany.

Batejos i defuncions a Vallcàrquera (1766-1820)

Batejos i defuncions a Montmany (1766-1820)

De l'any 1812 es conserva el relat més extens d'un combat al Congost entre els francesos i els patriotes. El 3 de novembre, després d'un combat rabiós a l'entrada, prop de la Garriga, les tropes del general Decaen van acampar a les rodalies de l'església de Sant Pau de Montmany després que alguns "perrots"¹⁰ desactivessin les mines explosives que hi havia en diferents indrets del camí. Possiblement, des de la vall de Montmany els francesos van atacar el santuari de Puiggraciós, on els patriotes havien establert un fort. Així ho explicà amb tot detall Francesc Maspons i Labrós el 1885 (Maurí, 1952, pàg. 124-125):

En la guerra dels francesos, per a contenir los moviments de les tropes enemigues, nostre exèrcit hi va posar allí un destacament de tropes espanyoles. Lo comandava Don Anton Buixeres, ajudant i secretari particular que fou del general Manso i a son valor se degué que nostre exèrcit pogués fer una honrosa retirada. Així ho diu lo desgraciat general Don Lluís Lacy en un document que tinc a la vista.

Segons se desprèn d'ell, lo dia 2 de novembre de l'any 1812, los francesos, manats per los generals Decaen y Lamargue, atacaren lo cordó que defensaven les avingudes de Vic, carregant amb lo gros de tota sa força sobre el punt de Puiggraciós, i coneixent lo general espanyol la importància de defensar a tot trance la dita ermita, a prop de la qual ell se trobava, cridà al comandant de la companyia de cassadors del Regiment de Infanteria lleugera Cassadors de Catalunya, que era dit Don Anton Buixeres, per a que escollís un oficial, un sargento i trenta homes, que es tanquessin dins aquella i la defensessen; diu que lo mateix senyor Buixeres va ferir-s'hi i s'hi tancà, i que, sens gens de dubte, a la obstinada defensa que féu, se degué la retirada de molts ferits i la de molta part del batalló de Cardona, la de la Guàrdia del General i de tot l'Estat Major, influint poderosament al bon èxit del moviment retrògrad que fou precis emprendre.

Això sí, segons se desprèn de dit document, complet per part de dit oficial son comès, se va trobar voltat de enemics, devant les tàpies i portes de la ermita, i va salvar-se amb tota la gent saltant per una finestra, un detràs l'altre, en mig d'un gran espetec de bales. Lo general Lacy ho atesta com a testimoni de vista. La finestra per on van salvar-se és una de les del detràs, allí on la muntanya es presenta més espadada.

Així mateix m'ho havia contat moltes vegades, ple d'orgull, lo mateix senyor Buixeres, a qui fou donada una condecoració per dit fet d'armes.

La documentació local també fa referència a aquest combat en una nota inclosa en un llibre de baptismes de la parròquia de Montmany, la qual explica que "al die dos del mes de novembre del any mil vuyt cents y dotze en què esta parròquia fou lo teatro de una de las més sangrentas batallas de francesos, habentse acampat estos cerca esta rectoria entraren en ella, escudriñaren tots los racons, trobaren lo que estaba recòndit y entre la multitud de estragos que destruïren lo llibre de baptismes corrent".¹¹

Acabats els combats de Puiggraciós, i després que una altra columna francesa forcé el pas de Sant Miquel del Fai, els acampats a Montmany arribaren fins a Centelles on, després de convergir amb la columna del Fai, va haver-hi un intens combat amb els patriotes de la vila que acabà amb assalts a baioneta.

Els combats de novembre de 1812 van fer que el dia 8 l'avi Josep de Can Valls de Monteugues, atenent a "la sua avansada edat, poca salut y circumstàncias del temps calamitos", ordenés el seu testament en un paper clos que el rector, tot i la irregularitat del procediment, va acceptar perquè "en la actualitat, per las correrias de nostres enemichs los francesos que són en la ciutat de Vic, ser difícil el fer capítols per las fugidas dels notaris".¹²

El maig de 1814, després de la caiguda de Napoleó, el general Suchet arribà a un acord amb el capità general Copons i evacuà Catalunya. La Guerra del Francès acabava i començava la reconstrucció del país, la represa de les institucions i el retorn dels supervivents i refugiats.

ELS REFUGIATS

A banda de les morts en accions de guerra o les conseqüències de les incursions i represàlies franceses, un aspecte clau per comprendre els efectes profundament trasbalsadors de la Guerra del Francès a les parròquies del Congost fou la presència d'un gran nombre de refugiats, els quals cercaven en les muntanyes i valls del Congost la protecció que no els podien oferir les rodalies dels pobles de la plana, d'on procedia la majoria. L'any 1809 les rodalies del Figaró ja eren plenes de refugiats, la primera referència dels quals és del 22 d'abril, data en què Jaume Pregones, "per motiu dels francesos habitant en lo dia de la sua mort" a la parròquia, va morir a Vallcàrquera.¹³

El gran nombre de refugiats, les dificultats de subministrament d'aliments i altres malvestats feien que la taxa de mortalitat fos molt elevada a

les dues parròquies durant la guerra i, sobretot, durant els anys 1809-1812. Les víctimes infantils, concretament, eren molt nombroses, i no eren gens estranys els casos com el de Tecla Pineda, de 9 mesos, natural de Granollers i enterrada a Vallcàrquera l'agost de 1809; o aquella "criatura femella al acabar de néixer després de batejada per necessitat", filla del corder Francesc Pujades i de Margarida Bastons de Vallcàrquera (la mare moriria un mes després que la filla "per haberli vingut un accident imprevist"), amagats a Montmany el 1810.¹⁴ La mortalitat es veia afavorida per les pèssimes condicions de vida en què es trobaven els refugiats, atès que, si la situació ja era greu pels autòctons, era molt pitjor pels forasters que no tenien casa on estar-se i havien de passar la major part del temps rondant per les muntanyes en campaments de fortuna. El rector de Vallcàrquera Francesc Roquer, preocupat per la sort dels arxius parroquials, informava de la situació en què es vivia a la parròquia l'any 1809 dient que "atenent a las muchas tribolaciones nos causan las tropas francesas que en la actualidad intentan subjugar tot lo regne de Espanya, encuentran mos successors algunas partidas que no venen ab ordre, lo que no pot atribuirse a omissió sinó a las fugidas que se tenian de fer, haven de desamparar la parròquia y muchas vegadas dormir per las montanyas y ab molts temors de perdre los llibres parroquials".

Molts refugiats al Montseny i als cingles de Bertí provenien de la plana vallesana i de Barcelona.¹⁵ Així, consta que hi havia gent de l'Ametlla (Isidre Xammar, de l'Ametlla, morí a Montmany el 1809 d'"accident imprevist"), Santa Eulàlia de Ronçana, la Garriga (Maria Pi, vídua d'Esteve Pi, s'estava a Montmany), Llerona (Maria Soler, vídua de Josep Alrani, "se havia refugiat a la dalt dita parròquia per temor dels francesos"), Granollers (el 1809 hi havia a Montmany el notari Erasme Pons de Granollers i la seva muller), Palou, Mollet i la capital de Catalunya (el 1811 morí a Vallcàrquera Josepa, filla de Francesc Senenger de Manresa i de Caterina Cortines de Barcelona, "los dos expatriats"; també Ramona Banyeres, de 40 anys, filla de Barcelona i vídua, que vivia normalment al carrer Tallers i que com a resultat de la guerra havia acabat pobra de solemnitat, per la qual cosa "morí casualment pues era una pobre dona que seguia lo món demanant llimona"). També hi havia altra gent procedent dels pobles veïns del Congost, com Aiguafreda, Centelles, Balenyà i la plana de Vic.

Quan la guerra va acabar l'any 1814, la major part dels refugiats supervivents va retornar als seus pobles d'origen. Alguns, però, van restar per sempre més al Congost, per haver-ho perdut tot o perquè eren massa grans per fer el viatge de retorn. Un dels que es van quedar fou Joan Grivé, natural de Granollers, de 97 anys, que s'estava a Can Miquel de Montmany i allí va morir a principis de 1815 (Maurí, 1952, pàg. 126-127).

LA POSTGUERRA

L'any 1814, a Montmany i Vallcàrquera començava la postguerra i la represa de tot allò que el conflicte havia malmès. La documentació eclesiàstica informa sobretot de les accions endegades per normalitzar les finances municipals i parroquials. Pel que fa a les primeres, se sap que la guerra va causar problemes en la percepció dels impostos, com ara el cadastre, que va romandre impagat entre els anys 1808 i 1811 com a mínim. El 1814 el municipi devia un total de 12.686 rals i 6 diners d'aquells exercicis. La raó adduïda era que *"el término de Monmany y Vallcárcara por hallarse situado en medio de la carretera por la cual se va de esta ciudad a la de Barcelona y a corta distancia de la villa de Granollers, ha sufrido repetidas incursiones del enemigo y sus vecinos han abandonado constantemente sus hogares por no sujetarse ni un solo momento a las huestes del tirano. Esta circunstancia ha producido que los papeles pertenecientes a el común en parte se han perdido y en parte han padecido algún extravío, y para recogerlos se necesita algún tiempo"*.¹⁶

Quant a les finances parroquials, el rector Francesc Roquer de Vallcàrquera informava en la mateixa època que *"inmediatamente de haver posat corrent tot lo sobredit me fou precis traurer de la rectoria tot lo més interessant y en especial vas procurar guardar los llibres parroquials y los de administracions y per un favor rebut de Déu penso haver pogut salvar los més interesant. Solament resulta que en estos últimos de tantas penas y treballs encara que del modo se ha pogut en tots los anys se han elegit nous obrers"*.¹⁷ La confraria de Sant Llop resultà especialment afectada, a causa de la pèrdua de la documentació, que havia estat *"exposat a perderse atesas las tribulacions perquè se perden moltas notas ab las moltas fugidas"*, i al fet que *"no se ha fet extracció en estos anys últimos perquè no se cobrava quasi llimosna alguna"*.¹⁸ L'any 1821, *"atenent lo molt pobra és la administració"*, els tortells que es feien el dia del sant patró només es van fer amb 22 quartans de blat, mentre la resta del gra es va haver de vendre per aconseguir més diners.¹⁹ El 1827 la situació de la confraria de Sant Llop encara era dolenta fins al punt *"que quant se tragué la extracció foren molts los que sortiren que molts anys ha que no havian pagat, lo que indica casi algun despreci o a lo menos molt poca devosió en esta sancta confraria"*.²⁰

La situació no era pas gaire millor a les altres confraries i administracions, com la del Roser:

Per causa de la cruel guerra ab los enemichs los francesos, desde que Anton Marfà y Jaume Santauegènia entregaren las claus de la caixa a Jacinto Martorell y a Josep Pareras no succhiren sinó desgràcias a la administració del Roser e igual-

Processó dels Sants Patrons, any 1912

ment a la obra y demás administracions. Fins als 20 de juny del any mil vuit cents tretze no havia entrat cosa alguna a favor de la administració del Roser. Jacinto Martorell per son gènit ridícul no serví y sols cuidà per lo spay de tres anys. Joseph Pareras, est morí antes de donar comptes, tenia unas deu lliuras del Roser los entregà a Isidro Corominas del Figaró. Est per aliviar-se en la misèria ne comprà pa ab molta diligència. Tan de part dels administradors com de part del infraescrit rector no se ha pogut cobrar per motiu de no tenir. El infraescrit cura pàrroco farà lo posible per posar novament en ordre la administració del Roser com en igualment la obra y demás administracions.²¹

A partir de l'any 1830 els diners necessaris per mantenir l'altar de Gràcia es traurien del "fondo o dipòsit" de la confraria del Roser. Aquest mateix any, l'altar del Roser estava "poch decent" i el de Nostra Senyora de Gràcia, "en la major indecència".²²

Com s'ha vist més amunt, el desgavell també va afectar els arxius parroquials. La destrucció dels llibres sacramentals, per exemple, també es reflecteix en les sol·licituds de partides de baptisme que demanaven els parroquians després de la fi del conflicte. Fou el cas de la partida de Rosa Saborit de Montmany, que el rector Francesc Casadesús va haver de fer nova –"no constant de ella en lo arxiu, a causa de haber los francesos destruhit lo llibre ahont esta habia de estar escrita"– l'any 1817.²³

EL VOT DE POBLE DE LA PARRÒQUIA DE VALLCÀRQUERA

Per fer front a les dificultats plantejades per la Guerra del Francès al Congost, amb les incursions franceses, la presència d'un elevat nombre de refugiats, la pobresa de les reserves d'aliments i el perill de malalties, l'any 1812, el pitjor de tots, a la parròquia de Vallcàrquera van fer un vot de poble. El vot de poble, que moltes poblacions catalanes van fer en diversos moments de l'època moderna (Puigvert, 2001), consistia en la promesa solemne a un sant que, si deslliurava la comunitat d'alguna malvestat, aquesta li conservaria per sempre més la devoció, materialitzada amb una processó, una missa o altres accions.

El document del vot de poble informa sobre les tristes circumstàncies d'aquells anys: l'elevada mortalitat, una evident crisi moral, l'angoixa dels parroquians... Per tal de deixar-ne constància una altra vegada, el reproduïm íntegrament tal com ha estat transcrit:²⁴

A Sant Pere de Vallcàrcara, bisbat de Barcelona, als disset de maig de l'any de la Nativitat del Senyor mil vuitcents dotze, es congregà tota la parròquia en el cementiri –lloc acostumat per a tenir juntes de parròquia– per motiu de trobar-se en la major tribulació ocasionada per la gran misèria, i que la major part dels parroquians moren de fam per la falta de fruits més de deu anys perduts per les contínues pedregades.

Pensant que sols en la misericòrdia de Déu i en la protecció dels sants es pot trobar remei en els grans tribulacions, congregats unànimement en el sobredit lloc, elegiren per especials patrons i protectors la sacra família de l'església de Sant Rafel del Figaró, ço és, Maria Santíssima, Santa Anna i l'arcàngel Sant Rafel, obligant-se tota la parròquia a fer una festivitat per sempre mes a honra i glòria de tan especials patrons oint misa i abstenint-se de treballar el dia de la festivitat de cada any, costejant tota la Parròquia l'import de la dita solemnitat, deixant l'elecció del dia que es farà tots els anys a disposició de mi, l'infrascrit Prevere i actual Rector del sobredit Sant Pere de Vallcàrcara, i d'Anton Marfà pagès i de Josep Valls, treballadors,²⁵ tots de la present parròquia, amb dificultats de determinar la distribució de dit pago i també d'arreglar el cobro de la Sagristia, tan útil i necessari per al decoro i subsistència del temple de Déu, que aquests últims anys s'ha perdut molt.

Atenent a les facultats que ens han estat donades, juntats en el lloc acostumat de la present Parròquia, com més amunt s'explica, els tres junts abaixa firmats hem resolt el següent:

Tenint en consideració que per a tenir alivio en les actuals tribulacions per mitjà del Patrocini de tan poderosos Sants s'ha de procurar que les pies demostracions siguin de l'agrado de Déu, per a tal fi s'ha determinat que primerament es rectifiqui el pagament de la sagristia en els termes que es troba escrit des de temps immemorial en el Llibre de l'Obra, puix seria inútil establir festivitats de devoció no pagant-se els pagaments de justícia tan necessaris per al decoro de l'Església.

Dita festivitat es farà tots els anys el dilluns després de la Pasqua de Resurrecció, baixant el Pàrroco i el seu Vicari (si n'hi ha) amb processó a buscar els sants patrons i conduir-los amb processó a l'església Parroquial en la que se'ls cantarà un Ofici solemne, posant-se en l'altar més o menys ciris segons els circumstàncies del temps i la consideració dels Senyors

Rector i Obrers. A la tarda del mateix dia es retornaran a la seva pròpia Església de Sant Rafel, cantant-se al matí en la processó les lletanies dels Sants, i en la processó de la tarda l'Ave Maria Stella i, a mig camí, el Te Deu. Es concluirà amb el Rosari resat a Sant Rafel amb els Goigs de Santa Anna i amb l'absolta general per als difunts.

Per ser veritat tot el damunt dit, ho firmem a Vallcarcara als 25 de juny de l'any 1812.

Francisco Roger, Prevere i Rector de Vallcarcara. Antoni Marfà. Josep Valls

Tot i que el vot de poble es féu a la parròquia de Sant Pere de Vallcàrquera i havia de beneficiar principalment el temple de Sant Pere, hom elegí com a "especials patrons i protectors" els sants de la capella de Sant Rafael del Figaró. En aquest sentit, el vot de poble fou un pas més en l'evolució del veïnat del Figaró²⁶ com a nucli principal del terme municipal i cap de la parròquia. Aquesta situació de transició, que no es resoldria fins a la segona meitat del segle XIX en benefici de Sant Rafael del Figaró, apareix reflectida en l'existència de la processó que havia de relligar els dos centres eclesiàstics i, en definitiva, els dos veïnats mitjançant la processó dita dels Sants Patrons.

La festivitat dels Sants Patrons del Figaró segueix ben viva actualment.²⁷ Es pot afirmar, doncs, que ha estat històricament la conseqüència directa més perdurable de la Guerra del Francès al Congost.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BARÓ DE MALDÀ (1808): *Exili de Barcelona i viatge a Vic (1808)*, ed. Vic, 1991.
J. MAURÍ (1954): *Història de la Garriga*, vol. III, Barcelona.
J. MAURÍ (1952): *Història del santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, Barcelona.
J. MERCADER (1978): *Catalunya i l'Imperi Napolèonic*, Barcelona.
J. OLIVER (2000): *Figaró quan no ho era. Història de Figaró. Montmany*, vol. I, Ajuntament de Figaró.
J.M. PUIGVERT (2001): *Església, territori i sociabilitat (segles XVII-XIX)*, Vic.

NOTES

1. Les antigues parròquies de Sant Pere de Vallcàrquera, Sant Cristòfol de Monteugues (unida a la primera al segle XIV) i Sant Pau de Montmany constitueixen avui el municipi de Figaró-Montmany; sobre la història primerenca del terme podeu veure Oliver (2000).

2. Arxiu Diocesà de Vic (ADV), Vallcàrquera, Llibre d'Òbits.

3. ADV, Vallcàrquera, Consueta.

4. El mes de setembre de 1808, "havent passat hora de eixits de la Garriga" el baró passà "per un lloch de allò ben fúnebre, nomenat Figueró. Rònagas casi todas las casas y carrer estreto, sent de allí un pocho apartada la parròquia a la montaña, y tant sols baix el poble al últim del carrer de eixida de Figueró una capalleta del arcàngel Sant Rafel, nostre gran patró y meu, de paret rònaga, y també son campanaret sobre del frontis y campaneta ab tauladeta sobra" (Maldà, 1808, pàg. 85).

5. Les informacions de caire general i sobre les campanyes del Congost sense referència d'arxiu han estat extretes del llibre de J. Mercader (1978), i també de les històries de la Garriga i del santuari de Puiggraciós de J. Maurí (1954, 1952).

6. L'exèrcit napoleònic en campanya es mantenia, bàsicament, amb el que podia aconseguir sobre el terreny.

7. Totes les referències són extretes dels llibres d'òbits de Montmany i Vallcàrquera (ADV). Durant la Guerra del Francès es van iniciar les guerrilles, enfrontament armat característic dels segles XIX i XX, protagonitzat per petits grups armats de soldats o paisans, amb estratègies basades en la mobilitat, l'atac per sorpresa i el suport més o menys general de la població civil contra les forces opressores. El seus objectius prioritaris eren les petites columnes, els grups ressegats o els soldats extraviats, per exemple, i no era gens estrany que els guerrillers degollessin o afusellessin els presoners francesos, actitud que no era pas exclusiva d'ells (els veïns dels pobles també ho feien) i que provocava les reaccions dels francesos, que al seu torn afusellaven els paisans agafats amb les armes a la mà i, en general, tots els irregulars capturats. A més, els francesos sovint prenen represàlies contra la població civil, assassinant i saquejant els masos i viles.

8. ADV, Vallcàrquera, Llibre d'Òbits.

9. Elaborats a partir dels corresponents llibres de batejos i òbits parroquials.

10. Davant de les tropes franceses anaven les companyies de "perrots", també anomenats "brivalls" o "caragirats". Eren col·laboracionistes catalans i espanyols, sovint antics delinqüents alistats a l'exèrcit francès pel seu coneixement del país.

11. ADV, Montmany, Llibre de Baptismes.

12. ADV, Vallcàrquera, Consueta.

13. ADV, Llibre d'Òbits de Vallcàrquera.
14. ADV, Llibres d'Òbits de Vallcàrquera i Montmany. Els albats morts a Vallcàrquera entre els anys 1808 i 1812 van ser 6 el 1808 (35,2 % del total de difunts), 27 el 1809 (39,7 %), 11 el 1810 (28,9 %), 5 el 1811 (50 %) i 11 el 1812 (33,3 %).
15. També hi havia algun refugiat de Manresa, per exemple.
16. AMFM, Caixa 1. Precisament, la documentació més antiga guardada a l'arxiu municipal, fora d'un pergami de finals del segle XVI i d'uns quants documents de finals del XVIII, és posterior a l'any 1814.
17. ADV, Vallcàrquera, Consueta.
18. Durant la guerra es va decidir que la caixa de la confraria "en lo temps tan esposat serà custodiada en lo arxiu o en altra part del modo serà possible" (ADV, Vallcàrquera, Sant Llop).
19. ADV, Vallcàrquera, Consueta.
20. ADV, Vallcàrquera, Sant Llop.
21. ADV, Vallcàrquera, Roser.
22. ADV, Vallcàrquera, Roser.
23. ADV, Montmany, Llibre de Baptismes.
24. Una còpia del text consta al revers d'uns *Goigs als Sants Patrons del Figaró, Santa Anna i Sant Rafel*, amb lletra de Mn. Ramon Garriga, pvre., i música de Mn. Adjutori Vilalta, pvre., editats l'any 1967.
25. Es tracta dels obrers parroquials.
26. Les primeres referències al lloc del *Figero* daten de principis del segle XIV (Oliver, 2000), tot i que el creixement del nucli és un fenomen de l'època moderna (segles XVI- XVIII).
27. L'any 2004 se celebra el dilluns 19 d'abril.